

PROF. DR. TOKER DERELİ İLE BİRLİKTE YAŞADIĞIMIZ BİR MESLEK VE BİR ÖMÜR

Prof. Dr. Metin KUTAL*

Akademik mesleğimi kendisi ile en çok paylaştığım ve yaşadığım tek kişi kuşkusuz Toker Dereli'dir.

1960'lı yılların başında, ben Fransa'da doktorasını yapmış bir genç olarak İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi'nde asistanlık sınavına girdiğim zaman, yanımda aynı sınava girenler arasında henüz mezun genç bir arkadaş oturuyordu. O sırada ben Çalışma Bakanlığı Yakın ve Orta Doğu Çalışma Enstitüsü'nde birkaç aydan beri öğretim üyeliği yapıyordum. Bu benim ilk resmi görevimdi.

Enstitüde 1960 Devriminin ve 1961 Anayasasının heyecanı yaşıyorduk. Düzenlediğimiz seminerlerden birine, o sırada İktisat Fakültesinde misafir öğretim üyesi olan Amerikalı Profesör Miller çağırılmıştı. Prof. Miller genç tercümanı ile Enstitüye geldiğinde bu genci tanımakta gecikmedim. Birlikte asistanlık sınavına girmiştik. Konu o sıralarda moda olan "beşeri münasebetler" idi.

Kısa bir süre sonra, 1961 ortalarında, İktisat Fakültesi'nde Sosyal Siyaset Kürsüsü'nde asistanlık yıllarımız başladı. Üstelik aynı mütevazî odayı paylaşıyorduk. Kürsü başkanı hocamız Prof. Dr. Orhan Tuna, Nusret Ekin'le birlikte A.B.D.'de olduğundan sınavımızı Prof. Dr. Sabahaddin Zaim yapıyordu.

1961-62 ders yılı başlarında yurda dönen Rahmetli Hocamız, ikinci yabancı dilleri öğrenebilmemiz için beni Almanya'ya, Nevzat Yalçınbaş kardeşimizi İngiltere'ye göndermeyi uygun buldu. Toker Dereli ise yüksek lisans yapmak üzere Fullbright bursu ile ABD'ye gidecekti. Robert Kolej mezunu birçok aday arasında klasik Trabzon Lisesi mezunu Dereli'nin bu yarışmayı kazanmasını hala takdir ve hayranlık duyguları ile hatırlarım.

---

* Kadir Has Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

1960'ların ortalarında yeniden biraraya geldiğimizde, Sosyal Siyaset Kürsüsü'ndeki mütevazı odamızda bilimsel çalışmalarımıza büyük bir heyecanla devam etmeğe başladık. O, Anglo-Sakson dünyasındaki yeni gelişmelerden, ben Kara Avrupası'nda tartışılan sorunlardan söz ediyor, ele aldığımız, üzerinde çalıştığımız her konuda görüş alışverişinde bulunmaktan zevk alıyorduk. Daha rahat bir çalışma ortamı bulabilmek için yaz aylarını tercih ediyor, cumartesi ve pazar günleri Enstitüyü biz açıp biz kapatıyorduk.

Bu yıllar Türkiye'de sendikacılığın yıldızının parladığı yıllar idi. 1961 Anayasasının getirdiği yeni sosyal hakları ve yeni yasaların içeriğini öğrenebilmek ve üyelerine öğretebilmek için sendikalar birbirleri ile yarış içinde idiler. Bizler de, çoğulcu demokrasinin özgür sendikacılık sayesinde ayakta kalacağına inanıyor, Türkiye genelinde bir seminerden ötekine koşuyorduk. Seyahatlerimizi genellikle otobüs ya da minibüslerle yapıyorduk. Ereğli Kömür Havzası'ndan Erzurum'a, Adana'ya, İzmir'e, Trakya'ya yaptığımız gezilerde acı-tatlı yüzlerce anı şu anda aklıma geliyor. Sonuçta mutlu idik; yaptığımız işin önemini bilincinde idik.

Aynı yıllarda Alman hükümeti ile yapılan bir anlaşma sonucu bir Alman Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi ortak bir araştırma yapmaya başladılar. Konu kısa bir süre önce Almanya'ya başlayan Türk işgücü akımının sorunlarını incelemek idi. Araştırma hem Almanya'da, hem Türkiye'de yapılacaktı. Bu araştırma kapsamında Rahmetli Hocamız Orhan Tuna ile Erzurum ve köylerinden Almanya'nın büyük sanayi kentlerine kadar gidip görüşmeler yapıyorduk. Dereli'nin bu araştırmaya büyük katkıları olmuştur.

Dereli'nin doçentlik tezi olan kısa adı ile "Aydınlar" eserini ciddi bir alan araştırması sonunda hazırladığını hatırlıyorum. Bu kitap, sosyo-politik yaklaşımlar kadar sosyolojik bulguları açısından da, bugün bile, kaynak eser özelliğini korumaktadır.

Seneler geçtikçe Dereli ile özel yaşamımızda da en yakın iki kardeş gibi olmuştuk. Eşlerimiz bizi kardeş, çocuklarımız bizleri amcaları bildiler, böyle büyüdüler.

Bu beraberliği tamamlayan Rahmetli Nusret Ekin'i hatırlamamak mümkün mü? Esasen Sosyal Siyaset Kürsüsü, değişik dünya görüşlerimize rağmen, samimi bir aile yuvası gibiydi. Sevgi, saygı, hoşgörü, karşılıklı güven ve yardımlaşma ilişkilerimizin temelini oluşturuyordu.

1960'lı yılların sonlarından itibaren Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yıllık konferanslarına çeşitli siyasal iktidarlar döneminde hükümet danışmanı olarak katıldık. Askeri yönetimden yeni çıkmış Türkiye Cumhuriyeti için bu dönem zor yıllar olmuş, sıkıntılı geçmiştir. Özellikle, ILO'nun Sözleşmeleri İzleme ve Denetleme Komisyonunda sık sık gündeme alınan Türkiye'nin hukukunu savunma görevi bizlere düşmüştü. Savunmalarımızda asla gerçekleri inkar etme yoluna sapmadık. Orada yapılan eleştirilerin, sonuçta Türk mevzuatının gelişmesine yardımcı olduğu kanısındayım. Benim katılmadığım bir yıl, sözü geçen Komisyonunda Türkiye'nin özel paragrafa alınması haberini, Dereli'nin toplantıdan çıkar çıkmaz bana telefonla bildirirken içindeki sıkıntıyı aktaran sözlerini şimdi duyar gibiyim.

Dereli ile sadece yurt dışında değil, yurt içinde de yasa hazırlıkları ile görevlendirilen birçok komisyonunda beraber olduk. Bunlardan sadece birkaçına değinmekle yetineceğim: 1990'ların başında kamu görevlilerine de sendikal örgütlenme haklarının verilebilmesi için toplantıya çağrılan komisyonunda beraber çalıştık. 4857 sayılı yeni İş Kanunu'nu hazırlamakla görevlendirilen bilim komisyonunda yine birlikte idik. Son olarak 2004 Eylül ayında toplanan 8. Çalışma Meclisi'ne birlikte katıldık. Türkiye'nin AB mevzuatına uyum çalışmalarımız ise halen devam etmektedir.

1960'tan günümüze yıllar geçti. Üniversite ve İktisat Fakültesi'nde çeşitli idari görevler üstlendik, akademik kariyerin en üst yerlerine zamanla yükseldik. Dereli, iki dönem Fakültemizde dekanlık yaptı. Doğal olarak yaşlandık, önce ben, sonra Dereli emekli olduk. Şimdi iki ayrı vakıf üniversitesinde gücümüz yettiğince mesleki çalışmalarımıza devam ediyoruz.

Sevgili Toker, yaşamımın en önemli ve verimli yıllarını, mesleğimin tamamını seninle geçirdiğim, seni tanıdığım için mutluluk duyuyor, sana da sağlık ve mutluluklar diliyorum.

Feneryolu, Mart 2005